

BOTŠEAKAROLO PALAMENTENG

Palamente e laelwa ke Molaotheo go ama setšhaba ka go mereroya yona. Ka fao baswa ba kgopelwa go tšea karolo mo mešomong ya Palamente.

Go na le ditsela tše mmalwa tša go fihlelela Palamente go swana le go tšea leeto ka gare ga Palamente, websaeteng ya Palamente, www.parliament.gov.za, goba go etela m.parliament.gov.za, go re šala morago go twitter go @ParliamentofRSA le go hlola faele ya rena ya Facebook goba go “ingwadiša” go tšhanele ya Palamente ya YouTube go youtube.com/ParliamentofRSA.

Go dira gore Palamente e fihlelele, go na le lenaneo leo le bitšwago “Member’s Interface” leo go lona baswa ba kopanago le Maloko a Palamente ka o tee ka o tee go ahlaahlwa merero yeo a ba amago. Baswa ba kgona go hlagiša tša mafahleng a bona le go romela divhišinyo tša go ngwalwa.

Baswa ba hloma karolo ya setšhaba yeo e kgonago go tsenela dikopano tša dikomiti moo e lego gore mešomo ya Palamente ka bontši e phethagatšwa gona. Ba ka tsenela le dikopano tša Ngwako go bona ditiragalo le go ithuta ka merero ya Palamente.

Godimo ga moo, Palamente e na le mananeo a mmalwa ao a lebantšego le Baswa go swana le Palamente ya Baswa ya Bosetšhaba le Ditherišano tša Tafoleng ya Nkgokolo ya Baswa, tšeo di hlomilwego ke Lekala la Semolao gore baswa ba kgone go rerišana mmogo ka bokamoso bja bona le go šišinya dipetho go ditlhotlo tšeo ba lebanego le tšona. E fa baswa sebaka sa go tšea karolo le go ba le maikarabelo go tša seleago le go aga naga bjalo ka badudi ba naga ya Afrika Borwa.

Palamente ya Baswa ya Bosetšhaba e ikemišeditše:

- Keteka meferefere ya bathuti ya 1976 yeo e thušitšego ka demokrasi ya Afrika Borwa;
- Neelan aka sebaka sa bolela ka tšeo di diragetšego go baswa nakong yeo ya moferefere wa 1976;
- Neelan aka sebaka sa dipoledišano ka merero megolo yeo baswa ba lebanego le yona lehono;
- Dira sebaka sa go lebeledišiša merero ya go kaonafatša le go maatlafatša baswa ba lehono;
- lemoša setšhaba ka karolo ya lekala la semolao;
- hlohleletša baswa go tšea karolo mo mererong ya semolao;
- godiša tšhomišano ya seleago;
- netefatša gore lekala la semolao le rerišana ka tšeo di amago baswa le go hloko-medišiša phethagatšo ya dipholisi le melao yeo e amago baswa ba Afrika Borwa; le
- gore mmušo o be le maikarebelo go setšhaba

MAFELELO

Palamente e tšwela pele go keteka baswa ngwaga ka ngwaga ka 16 tša June 2017 ka go lemoga karolo yeo baswa ba e tšeago go lokolla Afrika Borwa go tšwa go mmušo wa aparteite ka mananeo a mmalwa a go swana le Palamente ya Baswa le Ditherišano tša Baswa tša Tafoleng ya Nkgokolo, magareng ga tše dingwe. Bjalo ka setšhaba, re leka ka maatla go se lebelelane go ya ka mebala fela ka ditokelo tša motheo le tokologo yeo e hlagivwego ka go Molaotheo. Mmogo re lemoga maikemišetšo a Leano la Tlhabollo ya Setšhaba ya go aga bokamoso bjo bo kaone bja Baswa ba Afrika Borwa ka go hloma dibaka tša thuto le ikonomi bakeng sa baswa le go leka ka maatla go fediša hlokego ya tekanotekano go banna le basadi.

Produced by Public Education Office

www.parliament.gov.za

P.O. Box 15, Cape Town, 8000.

Telephone: (021) 403 3341

Facsimile: (021) 403 3535

PARLIAMENT
OF THE REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

GO KETEKAKA
BASWA BA AFRIKA
BORWA 2017

CELEBRATING SOUTH AFRICAN
YOUTH

PARLIAMENT
OF THE REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

GO KETEKI BASWA BA AFRIKA BORWA 2017

TŠA MORAGO

June 16 ke segopotšo sa mpherepere wa 1976 wo o thomilego Soweto gomme wa phatlalala bjalo ka mollo naga ka bophara wa fetša sebopego sa tša leago le sepolotiki ka Afrika Borwa. Mo letšatšing le, bana ba sekolo ba bathobaso ba magareng ga 3000 – 10 000 ba ile ba gwanta ka khutšo go dira ditšhupetšo kgahlanong le Molao wa Thuto ya Bathobaso yeo e hlamilwego ke Mmušo wa Aparteite go hloma kharihulamo yeo e itšego ya bathobaso, ya ka tlase ga ya ba bašweu le go gapeletša gore bathobaso ba ithute ka SeAfrikane ka dikolong.

Ge bana ba ba sekolo ba dira ditšhupetšo mebileng ya Soweto, ba hlaneditšwe ke maphodisa ao a bego a swere dibetša gomme ba ba thunya ka dikgase tša go ntšha meookgo. Morago ga moo baba thunya ka makgonthe. Se se feleditše ka mpherepere o mogolo kgahlanong le mmušo wa Aparteite.

Lehono Afrika Borwa e leka ka maatla go ba setšhaba sa go hloka semorafe go ya ka ditokelo tša motheo le tokologo yeo e gatelelwago ka go Molaotheo ka maikemišetšo a go šireletša le go godiša ditokelo tša botho tša Ma-Afrika Borwa kamoka.

Lenyaga ke segopotšo sa 41 sa letšatši le la ditiragalo tše gammogo le go keteka mengwaga ye 20 ya Molaotheo gape le mengwaga ye 20 mola Lekgotla la Bosetšhaba la Diprofense le hlongwago.

GO KETEKI BASWA BA AFRIKA BORWA

Palamente e dumela gore baswa ke baetapele ba ka moso ba naga ya gaborena bjalo ka gelekgotlatheramolao le lebantše go kgontšha baswa go fihlelela bokgoni bja bona. Baswa ba amega kudu ke tlhokego ya mešomo, bodiidi, go se lekalekane le ditlhohlo tšatša leago le tša ekonomi.

Leano la Tlhabollo ya Bosetšhaba (NDP) ke go lemoga gore tlhabollo le kgolo ya naga di tlišwa ke ditsela tše di šomišwago go netefatša gore go hlabollwa bokgoni bja baswa le go oketša dibaka tša bona tša tšwelopele. Baswa ge ba na le bokgoni bja maemo a godimo, ba kgona go thuša ka kgodišo (go godiša) naga le go hlabolla naga go fa badudi ditirelo tša maleba. NDP e lemoga gore baswa ba bapala karolo e bohlokwa go tlhabollo ya naga ebile ba lemoga gore Afrika Borwa e na le baswa ba bantši mmogo le ba bašomi, bobedi boo bo hlokegago go tlhomo ya naga ya tlabologo le tšwelopele.

Maikemišetšo a NDP ke go fihlelela tše di latelago, magareng ga tše dingwe:

- Go kaonafatša mananeo a dikolo, go akaretšwa go oketša palo ya barutwana bao ba ka fihlelelago diperesente tše 50 ka palo le go kgona go bala le go ngwala, go okeletša kelo ya bana bao ba bago? dikolong ka dipersente tše 90 le go oketša tlhahlo ya barutiši;
- Go tiišeletša mananeo a ditirelo tša baswa le go tsenya mananeo a maswa ao a lebanego le setšhaba e le go neela baswa tlhahlo ya bokgoni bja go ikemela bophelong, tlhahlo ya bogwebi le dibaka tša go tšea karolo mananeong a tlhabollo ya ditšhaba;
- Go tiišeletša le go godiša palo ya dikholetšhe tša FET go oketša kelo ya botšekarolo bja baswa ka dipersente tše 25;
- Go oketša kelo ya bao ba alogago dikholetšheng tša FET ka diperesente tše 75;
- Go neelana ka thušo ya mašeleng ya go lefela dithuto, dipuku, madulo le go thuša baithuti bao ba tšwago malapeng a go hlaka ka bonnyane bjoo bo ka ba phedišago;
- Go hlabolla disenthara tša setšhaba go thibela bosenyi le go akaretša baswa mo mererong ye;
- Go phethagatša ditelano tša lekgetho go bašomi go fokotša ditshenyagalelo tša baswa bao ba sa tšwago go thwala mešomo;
- Go lefa sabsiti go lekala la go thuša ka thwalo ya mešomo ge motho a fetša go kreite ya bo 12;
- Go godiša mananeo a thuto ya mešomo le go dira ditlankana tša tlhahlo tše batho bao ba kgopelago mešomo ba ka di šomišago;
- Go tsenya leananeo la go thwala bao ba alogilego dikolong go ditirelo tša bosetšhaba gore go kgone go hwetša bao ba nago le bokgoni bja godimo ; gape
- Go katološa karolo yeo e bapalwago ke dikgwebo tša mmušo tše di neelanago ka tlhahlo ya diprofešenale tša bokgabo le setegniki.

Mo kontinenteng, Agenda 2063 e duma go, magareng ga tše dingwe, etetša tlhabollo ya batho ba Afrika pele moo e lego gore bokgoni bja baswa bo a phethagatšwa. Se se ra gore tlhabollo ya pholisi le tikologo ya semolao yeo tlhokego ya mešomo e tlogo fedišwa gomme baswa ba tla kgona go fihlelela ditirelo tša thuto, tlhahlo, bokgoni, theknolotši, tša maphelo, mešomo le dibaka tša ikonomi. Agenda 2063 e lebeletše kontinente yeo go yona go tlogo ba le banna le basadi ba baswa bao ba tlogo bula tsela ya setšhaba sa tsebo sa Afrika gomme ba tšea karolo ye kgo-

lo go tlameng merero ya bogwebi. Ebile gape e lemoga gore ge go tšwela pele go hlangwa dibaka tša go ya go ile baswa ba tla bulelwa ditsela.

KAROLO YA PALAMENTE GO TLHABOLLO YA BASWA

Palamente e na le dikomiti tša go swana le Komiti ya Photefolio ya Basadi, Bana le Batho bao ba sego ba itekanela, le Komiti yeo e Ikgethilego ya Basadi, Bana le Batho bao ba sego ba itekanela mmeleng, tše di itebantšego le merero ya baswa. Dikomiti tše di na le maikarabelo a melao go merero yeo e amago baswa.

Palamente ka bophara e dira melao, e fetišitše melao ya go swana le Molao wa Tiišeletšo ya Ikonomi ya Bathobaso ka Bophara wa 2003, Molao wa Tlhabollo ya Bokgoni wa 1998, le Molao wa Tekatekano ya Thwalo ya Mešomo.

Afrika Borwa e amogetše Pholisi ya Baswa ya Bosetšhaba ya 2015-2020 (NYP 2020) go kgoboketša ditšhišinyo tša baswa tše di hlohleletšago bokgoni bja baswa go tšea karolo go diphetogo tša ikonomi le bosetšhaba. Morero o mogolo wa NYP 2020 ke go neela baswa bokgoni bja go fihlelela ditoro tša bona le go kwešiša dikarolo le maikarabelo a bona ka go Afrika Borwa yeo e sa kgethego mebala, ya tekatekano le demokrasi mmogo le tšwelopele.

Godimo ga moo, dinyakwa tša baswa di etilwe pele ke Etšentshi ya Bosetšhaba ya Tlhabollo ya Baswa (NYDA) gomme e ka tlase ga taolo ya Molao wa Etšentshi ya Bosetšhaba ya Baswa. Yona ke sehlongwa seo se ikemišeditšego go itebanya le ditlhohlo tša ekonomi tše baswa ba lebanego le tšona ka go hloma dibaka tša mešomo, tlhabollo ya bokgoni le go neelana ka bokgoni go baswa.

Melao ye e latelago, magareng ga ye mengwe, yeo e amago Baswa e fetišitšwe mo mengwageng ye 20 ya go feta:

- Molaotheo
- Molao wa Etšentshi ya Bosetšhaba ya Tlhabollo ya Baswa
- Molao wa Dikolo tša Afrika Borwa
- Molao wa Thuto le Tlhallo ya Thuto ya go ya go ile
- Molao wa Thuto ya Godimo
- Molao wa Tlhabollo ya Bokgoni
- Molao wa Tekatekano ya tša Mešomo
- Molao wa Maatlafatšo ya Bathobaso ka Bophara

Palamente ge e dira karolo ya hlokomedišišo e šeditše phethagatšo ya melao ye go netefatša gore setšhaba se fihlelela ditirelo gomme go ba le maikarabelo. Palamente e hlomile dikomiti tša Photefolio le tše di Ikgethilego gore mmušo o fe maikarabelo go tšona mabapi le phethagatšo ya melao ye, go swana le Komiti ya Photefolio ya Thuto ya Motheo le ya Godimo, Komiti ye e Ikgethilego ya tša

Dipapadi Boitapolšo le Thuto le Komiti Photefolio Basadi, Baswa le Batho bao ba sego ba itekanela mebeleng.

GO KETEKI MENGWAGA YE 20 YA MOLAOtheo LE MENGWAGA YE 20 YA KHANSELE YA DIPROFENTSE YA BOSETŠHABA

Palamente ya Rephabliki ya Afrika Borwa e keteka mengwaga ye 20 go tloga ge Molaotheo wa maemo a godimo wa naga o hlomilwe mmogo le mengwaga ye 20 ya tlhamo ya Khansele ya Diprofense ya Bosetšhaba. Molaotheo ke molao o mogologolo wa naga gomme ke maikarabelo a rena go o hlompha, go o lwela le go o šireletša. Mongwe le mongwe yo e lego modudi wa Afrika Borwa go akaretša le baswa ba gapeletšega go ikgantšha ka Molaotheo.

Khansele ya Diprofense ya Bosetšhaba (NCOP) e hlomilwe ka di tša Febereware 1997. Molaotheo wa Rephabliki ya Afrika Borwa o butše ditsela tša go hlongwa ga NCOP bjalo ka Ngwako wa bobedi wa Palamente. Molaotheo o hlalosa gore karolo ya NCOP ke go emela diprofense go netefatša gore dinyakwa tša diprofense di fiwa šedi mo mererong ya semmušo ya naga ka bophara. NCOP ke tselo ye bohlokwa ya go fihlelela pušo ya tirišano. E itebantše le ditherišano, tšhomišano, poledišano le tlhabollo ya segwera magareng ga makala a mmušo a bosetšhaba, a diprofense le a selegae.

Maikemišetšo a magolo a diketeko tša mengwaga ye 20 ke go- :

- keteka bagale bao ba thadilego le go emaemela Molaotheo;
- keteka lesome la mengwaga la Molaotheo wa mathomo wa demokrasi ya Afrika Borwa le dipihlelelo tša sepolitiki, le tokologo ya seleago le ikonomi, ditokelo tša botho le molao wa maAfrika Borwa ka bophara;
- hlohleletša tirišanommogo le go kagišano-mmogo ka tatelo ya tše di laeditwago ka go Molaotheo;
- tiišeletša le go gopotša bao ba kgethilwego ka diphetogo tše bohlokwa tše di tilego le Molaotheo, kudu go lebeletšwe ditokelo tše di hlagišitšwego ka go Molaokakanywa wa Ditokelo, le go
- Hlohleletša poledišano ka tše batho ba kopanego le tšona ge go hlangwa Molaotheo tše di amilego maphelo a bona le bao ba latetšego ka morago ga bona.